

POEZIJA DREVNNOG EGIPTA

svečana gozba sa plesačicama i sviračima. iz jedne poznate grobnice u tebi

nu vratinu, zarijemo se u samu srž LAVIRINTA, da bi odatle, kao gejzir, putem nekog klanja, šiknuli u dimenziju koja nam je vitalno potrebna MIR? SVE-MIR.

Nad nama, kao nad mumijom, ANUBIS je, međutim, večno nagnut: pije nas kao život (ruski: stomak; Anubis) što pije Boru Štankovića — Mitike u zanosu kaže: »Zemlja me pije... mesečima me pije. Ništa mi nije, zdrav sam — a bolan. Bolan od samoga sebe. Bolan što sam živ.«

Plemenskim atavizmom osećamo VUKA kao sam život — a to osećanje, u svojoj racionalnoj jezovitosti, u nama je ZANOS. Ceo naš folklor je izraz tog ZANOSA koji nas pokreće ritmom i intonacijom, na neki totalni način i neizrecivo — kao smeh. Ovdje ćemo zastati.

Šta je to SMEH? Ujedinjuje nas. Smiruje nas egzaltacijom. ANUBIS, u smehu, sažima so okeana u kostur: sintezu. U nama, mrtvima, kao u semenu, smeh izaziva klijanje života. Očigledno da je arhaično čovečanstvo poznavalo ovaj »magični« karakter smeha, jer pesma kaže:

»Bog t' ubio Uroševa majko,
Ako njega suzama poliješ,
Ti se na njegov GROKTOM NASMEJAVAJ.«³

U Čajkanovića nailazimo da su se femmaki, vođeni na pobjebljenje — smejali. On zaključuje da je SMEH »najjača manifestacija života«, »utuk za demone« i, što je najinteresantnije, da se može »svesno praktikovati«. Tragove ovoga nailazimo i u staroegipatskim tekstovima. Međutim, mi iz ovoga ne izvodimo zaključak »keep smiling«. Nas ovde zanima nešto drugo: DIMENZIJA SMEHA.

Smeh je iracionalni impuls koji nas baca u grčevite pokrete i krike slične lavežu — a donosi dobro raspoloženje. Uglavnom, ono što budi smeh je nešto apsurdno. Često otkrivamo, nemoćni da se savladamo, čak i u tragičnim momentima, da nas nešto iz stomaka goni na smeh — ANUBIS.

Paradoksalno: smeh je IRACIONALAN ČIN KOJI RACIONALIZUJE APSURD. On koordinira u nama apsurd munjevitim procesom u kojem sagorevanje postaje zanos, u kojem se sažimaju intelekt, emocija i čula u nečemu što bi se, prema ovim karakteristikama, treba nazvati misao, a, međutim, više liči na lavež. Buđenje i odbrana ovdje su ujedinjeni, kao Horus i Set.

Duboki problemi života ukazuju nam na nemoć da koordiniramo apsurd koji ometa našu emotivnu ravnotežu, intelekt, naš razum itd. Isti apsurdni splet u drugoga, može lako u nama da izazove smeh. Ovo ukazuje da je smeh odbrana. U momentima nervnih poremećaja ljudi se kikoću. Poremećeno društvo traži egzaltaciju i smeh, pa makar i na račun zdravlja.

Na pitanje KO JE ANUBIS? ne možemo da odgovorimo ničim racionalnim, ali možemo zaključiti da tu silu KOORDINACIJE — kojom se, po kazivanju starog Egipta, radamo u novu dimenziju svesti — možemo »osetiti« mimo intelektualnog opisa, onim što je u nama organski otelovljeno, a to je SMEH. Jer, svakako, smeh ukazuje na neku dimenziju kojoj težimo, koja kao da nam je izvor, iako zaboravljen: u nama KOREN BUDUCNOSTI. Egipat kaže fi, koren iz pet: kreativna sila svemira. Kepler govori o Zemlji kao o srazmeri Sunčeve celine. Narod kaže: »cepa se od smeha«. Kako rekospo na početku: JEDNINA koja je podela.

Smeh je obećanje koje nam Oziris daje u našem telu: da postoji mogućnost pobeđe nad apsurdom i bolom (kao smrtni): MISAO, kao SMEH — iako ne »smeh«. Ekstatična dimenzija ujedinjujućeg cepanja (sagledanja) koje se može nazvati »rođenje svešču«. PANTER postaje OZIRIS.

NAPOMENE:

¹ Veselin Čajkanović, *Mit i religija u Srba*, str. 124.

² Pitagora je bio »školovan« u Egiptu. Kepler u svom *Misterijumu Kosmografikumu* kaže da je »ukrao zlatnu vazu Egipta da bi svome Bogu zasnovao dom van Egipta«.

³ Čajkanović, o. c. str. 435: »U okolini Kruševa pokojniku se na grudi stavlja srp.«

⁴ Npr: opstraktna konkretizacija (geometrijska) sile PET, pentagonom, ne budi ništa u čoveku, neupućenom u učenje Pitagore — već, naprotiv, može da izazove fantaziju. Naprotiv, simbol raspeća budi »osećaj« ukrštanja smrti i života, kao i smrt u smislu nekog strahovitog porađanja.

⁵ R. A. Schwaller de Lubicz, *Le Roi de la Theocratie Pharaonique*. Flammarion 1961, str. 37.

⁶ Čajkanović, o. c. str. 124.

⁷ Papyrus Jumhilac, Vandier.

⁸ Kuća Horusa je ime Hathore — sublimacije. Velika kuća — je ime faraona. Ritual SED (rođenje kroz kožu) simboličnim žrtvovanjem svestenika (Anubisa) umesto faraona (Horusa), produžava se »život« faraonu (koji bi inače vladao samo ograničen broj godina).

⁹ Jedna od verzija rođenja Anubisa, u Papyrusu Jumhilac, je slična s tekstom Starog zaveta o rođenju Mojsija. (spašen u čamcu od papirusa itd).

¹⁰ Zar ovo nije interesantan koren za interpretaciju čudnog odnosa između psa i mačke. Pas juri mačku (ako je ne jede), a ona ga »izvodi iz kože«.

¹¹ Interesantno je pomenuti da se još do sredine devetnaestog veka u Francuskoj provinciji KERCIJI (CAHOR) održao drevni običaj da se na poslednji dan godine (ovo bi se moglo preneti i na haos poslednjih dana jedne civilizacije, ili ciklusa) uvodi promena u crkvenoj službi. Na kraju službe, naime, svestenik je, umesto AMIN njakao — IIA — IIAA — IIAA — tri puta. U ovome se ogleda duboko poznavanje »krize« kao fenomena prevrata. Momenat haosa nastaje kada se sila koordinacije reformira: pred novi period vremena. Znači, u tom kritičnom periodu, pred Novu godinu, koordinator je zamenjen — magarcom. Tako vidimo u svetu, danas, mnoge magarce na počasnom mestu.

¹² Čajkanović, o. c. str. 109.

¹³ Čajkanović, o. c. str. 108.

Tako mi je dobro kad si sa mnom,
Kuju je tvoje srce izdvojilo.
Da li ti nedostaje zagrljaja ili nežnosti
Kad me posećuješ u mome domu?

Ko će mi zabraniti ta uživanja?
Kad poželiš da dodirneš moja bedra
I moje grudi — moje te ruke sigurno neće
Odgurnuti od sebe.

Zar hoćeš da odeš radi jela?
Zar si rob svog blagoutrobija?
Ili si rob gizdanja
Pa hoćeš odavde da odeš radi odeće?

Ta ja imam odličnih tkanina.
Da li si ikad otišao gladan?
Da li si ikad otišao nag?

Uzmi sada moje grudi
I one će te štedro nagraditi.

Divan je dan tvojih zagrljaja

Tvoja ljubav prožima moje telo

Kao što se slasti mešaju s vodom,
Kao što se smola prožima mirisom.

Kada bi jurio da vidiš sestru svoju
Kao ratni konji kad jure u napad.

Nebo bi učinilo da njena ljubav
Bude kao požar — i kô let sokola.

U postelji se sve izmešalo

Usta moje sestre su lotosov pupoljak,
i njena ruka — grana sikomore,
i njena ruka — grana sikomore,
Njeno oko — budno, mada zatvoreno,
A njeno čelo — jelova stupica.

Ja sam divlja guska u nju ulovljena:
Prsti su mi upleteni u njenu kosu,
Koja je mamac u stupici.

Ali zbog čega sam ja ovde ulovljen?

Plovim niz reku na velikom splavu
Uz složno udaranje vesala.
Imam svežanj trske na ramenu.

Uskoro ću stići u Oih-tove
I reći ću Ptahu, gospodaru istine:
»Neka sestra moja noćas bude kod mene«.

I evo reka je vino,
A Ptah — kao trska kraj njene obale.
Sahmet je lišće na njenoj vodi,
Jadit — to su lotosovi pupoljci,
A Nefer-Tum je lepi lotosov cvet.

Kad je sestra moja vesela,
Ceo kraj zrači od njene lepote.
Memfis je pehar s mirisima
Postavljen pred Lepolikom.

Ležaću kod kuće
I praviću se bolesnim,
A susedi će doći da me posete.
Doći će s njima i sestra moja
I ismejaće lekare —
Jer ona zna dobro kakva je bolest moja.

Vila moje sestre izvan grada
Ima vrata na samoj sredini.
Kada su vrata otvorena
I zasuni razmaknuti
Znak je da se moja sestra ljuti.

O, kad bih bio vetar,
Odmah bih je uvredio,
Samo da bih čuo njen glas gnevni
Ja — dete punom straha pred njom.

Plovila sam po Kanalu Uzvišenog
I skrenula sam u kanal boga Re
Da bih na vreme razbila šatore
Kad kanal Mertiju zatvori svoje ušće.

Plovim da ne zakasnim na praznik,
A moje srce hrli bogu Ra.
Neka mi pomogne da vidim svog dragog
Kad se uputi u hram Uzvišenog.

Kad si bio sa mnom kraj močvara
Srce si moje preneo u grad On.
I ja sam pošla s tobom u sveti gaj
Posvećen Uzvišenom.

S drveća Sunčanog boga
Otkidam granu sebi za lepezu.
Lice okrećem prema gaju
I gledam u pravcu hrama.

Ruke s mi pune persejeva granja,
Kosa mi je teška od mirisa,
Sama sebi ličim na kraljicu Egipta
Kada me ti stežeš u zagrljaju.

(Papyrus Harris 500)

KRAJ REKE

1
Moj bože, o moj ljubljani
— — — — —
— — — — —

Prijatno je sići na reku.
Radujem se kad ti pristaneš
Da se zajedno kupamo.

Dozvoljavam da me gledaš
U košulji od platna kraljevskog
Koja je mirisnim uljima zasićena.

Silazim s tobom u vodu,
Iznosim ti crvenu ribicu;
Tako je lepa u mojim prstima,
Stavljam je sebi u nedra.

O, brate moj voljeni,
Dodaj, i dobro me pogledaj.

2
Sestra na drugoj obali,
Ogromna reka između nas
I krokodili na sprudovima.

Ali ja ulazim u vodu
I plivam ka drugoj obali.
Srce mi je puno hrabrosti
A reka je kao tvrđava.

Ljubav mi snagu dodaje
I čini čudo sa mnom.

3
Sestra mi moja prilazi
I srce mi se glasno raduje.
Širim ruke da je zagrlim
I u srcu mi je takvo veselje
Kao da u večnost mogu da produžim
Taj čas prilaznja sestre moje.

4
Kada je grlim,
Na mome su vratu ruke njene
I osećam se kao onaj
Što je pomašćen mirisima Punta.

5
Kada je ljubim,
Njene se usne razmiču
I ja sam pijan
Čak i ne okusivši pića.

6
Pripremi nam najzad postelju
I slušaj, slugo, šta ti govorim:
Spremi za nju pokrivač od vizona
Da lako obavija njeno telo;
Na postelju prostri kraljevsko platno
I pazi da postelja bude
Bogato namirisana.

7
O, kad bih bio njena crna robinja
Što noge njene neguje,
Stalno bih je mogao gledati
I u njoj uživati.

8
Kad bih mogao da perem odeću njenu,
Makar samo mesec dana:
Isprao bih mrlje od balsama
Koje su ostale na purpuru,
I za taj posao za kojim čeznem
Ne bih tražio nikakvu nagradu.

9
Da mi je da sam prsten
Koji nosi na svojoj ruci
Sigurno bih me onda čuvala
Kao da joj život od mene zavisi.

(Papyrus Harris 500)

POČETAK PESAMA RADI VELIKOG UVESELJENJA SRCA

P e s m a p r v a

Jedina, sestra moja neuporediva
I od svih devojaka najlepša —
Ona je zvezda jutarnja
Kojom započinje nova godina.

Ona dobrotom zrači.
Svetla je koža njena.
Ona umilno gleda, slatko zbori
I ne govori suviše reči.

Vrat oholo drži iznad sjajnih grudi.
Kosa joj je lazurit plemeniti.
Ruke su joj vrednije od zlata
A prsti su joj kao lotos.

Hod joj je plemenit,
A uska njena bedra
Kao da u hodu vode spor o njenoj lepoti.
Srce mi zarobi kad mi mahne glavom.

Svi se muškarci za njom osvrću
I gledaju za njom očarani.
Srećan je onaj kome se osmehne,
Među sebi ravnima — izabranik.

Treba samo iz kuće da izide —
I ljudi je pozdravljaju kao boginju.

P e s m a d r u g a

Brat mi je zarobio srce svojim glasom
I sad sva bolesna lutam.
Kuće su nam u susedstvu, jedna kraj druge —
Ali put do njega mi je nepoznat.

U pravu je majka kad me opominje:
»Prestani za njim da se osvrćeš!«
Srce se trudi da ga zaboravi,
Ali samo izgara od ljubavi.

Vidiš kako je on nemilosrdan.
Ja bih da ga grlim — a on ne mari.
Želela bih od majke da me ispiti —
A on ne haje.

Ako me je tebi namenila Hator,
Zastupnica ženâ, o moj brate,
Dodi da uživam u lepoti tvojoj,
A roditelji moji da se raduju.

Neka ti se dive i svi tuđi ljudi
I neka te slave, o moj dvojniče.

P e s m a t r e ć a

Srce mi je moje posavetovalo
U hram da pođem, Zlatnoj da se molim
I da se divim liku njenom božanskom.

Uz put me sreće Mehi u kočijama
Okružen svojim prijateljima.

Kako sad s njim da se mimoidem?
Da li da pođem bez reči? ...
Put je postao sličan reči,
Tlo mi uzmiče ispod nogu.

O srce moje nerazumno,
Zašto da izbegavam Mehija?
Zar nije bolje kad se kraj njega nađem
Da mu pokažem naklonost svoju?

»Ja sam radost tvoja« — treba da mu kažem
I on će me smestiti u glavnoj odaji,
Tamo gde stoji svita njegova
I radosno će triput izreći ime moje.

P e s m a č e t v r t a

Uzbuđeno bije srce moje
Kad pomislim na tvoju ljubav.
Ne da mi ljudski da koračam
I otima se kao vezano.

Ne mogu da se obučem,
Ni da uzmem lepezu,
Ni oči da nacrnim,
Ni mirisnom smolom da se namažem.

Čim se setim drugog, srce mi zbori:
»Ne čekaj, kući njegovoj pohitaj!«
Ne čini me ludom, srce moje,
Zašto me uzalud mučiš?

svečana gozba sa plesačicama i sviračima. iz jedne nepoznate grobnice u tebi

Sačekaj mirno da dragi sam dode
I da umiri oči drugih ljudi.
Ne dopuštaj da se o meni govori:
»Eno devojke lude od ljubavi!«

Sačuvaj mir kad ga se setiš,
O, miruj, miruj, srce moje.

P e s m a p e t a

Pet pohvala sam izrekao Carici Nebeskoj,
Zlatnoj boginji Hator poklonio se,
Hvalu sam izrazio Svemogućoj,
Ispunjen blagodarnošću prema Uzvišenoj.

I saslušala je molitve moje:
Poslala mi je moju gospodu.
Sreća je moja neizmerena,
Sestra je došla meni u kuću.

Postao sam srećan i veseo.
Kad mi rekoše: »Evo, stigla je!«
Pojavila se, a momci iz svite moje
Čutke se pokloniše pred njenom lepotom.

Svojoj boginji prinosim žrtve
Što mi je sestru moju podarila.
Tri dana mi prodoše u molitvama,
A posle pet dana ona ode od mene.

P e s m a š e s t a

Prolazeći pored njegove kuće,
Opazih da su vrata otvorena.
Videh brata gde stoji kraj svoje majke,
A braća i sestre behu uz njega.

Ljubavlju prema njemu ispunjavahu se
Srca svih ljudi što idahu putem.
To je mladić divan, neuporediv,
Otmen i blagorodan.

Kada sam prolazila kraj njega,
Pogledao me je lakim pogledom.
Ulovivši njegov pogled
Srce se moje ispuni radošću.

Ah, kad bi znala, srce moje,
Majka bi časom ušla u kuću.
Nadahni joj srce, o zlatna Hator,
Da bih mogla pritrčati svome dragom.

Ljubila bih ga pred njegovom rodbinom
Ne bih se stidela ni tuđih ljudi.
Pustila bih da mi zavide
Što je dragi mene izdvojio.

Privediću praznik svojoj boginji.
O, kako mi srce treperi u grudima.
»Dozvoli, reći ću, o zlatna Hator,
Da me brat moj gleda šest noći neprekidno!«

P e s m a s e d m a

Sedam dana nisam video dragu
I bolest me je savladala.
Teretom se ispunilo moje telo
I kako da sam sav van sebe.

Dolaze učeni lekari,
Ali trave njihove ne leče.
Vrači postali bespomoćni,
Ne raspoznaju bolest moju.

Šapnite ime moje sestre —
I ja ću skočiti iz postelje.
Neka glasnik od nje dođe —
I srce će moje oživeti.

Bacite lekarske knjige,
Sklanjajte vaše lekove!
Draga je — moja amajlija:
Kraj nje ću postati zdrav.

Od njenih pogleda — podmladiću se,
Od njenih reči — dobiću snagu.
Kad me zagrlji — zdrav ću postati.

A nje već sedam dana nema kraj mene!

(Papyrus Chester Beatty I)

PLAČ IZIDE ZA OZIRISOM

Ja sam žena prekrasna za svog muža,
Supruga tvoja, sestra tvoja.
O, dođi brže k meni!
Željna sam tebe da vidim,
Jer dugo ne videh lice tvoje.
Mrak vlada oko nas,
Iako je na nebu božanski Ra.

Nebo se smešalo sa zemljom. Mrak je na zemlju pao.
Moje srce gori od rastanka zlog.
Moje srce gori jer si se zidom ogradio od mene,
Iako u meni nije bilo zla.

Oba su naša grada razorena, puti zapleteni.
Ja tražim tebe jer želim da te vidim.
Ja sam u gradu u kojem nema zaštitnog zida.
Puna sam čežnje za tvojom ljubavlju.
Dođi, o dođi: ne ostaj tamo sam!
Ne budi tako dalek od mene!

Gle, sin tvoj Hor goni Seta na mesto pogubljenja.
Ja sam se sakrila u trsci i sakrila sam sina tvoga
Da bi osvetio tebe.
Jer je tako zlo živeti daleko od tebe
I nepodnošljivo za telo tela tvog.

HIMNE BOGINJE HATOR

O, slava tebi, Zlatna Kravo,
O, lepilika, o raznobojna!
Jedina na nebu bez suparnice,
O, božanska Hator, starija od Sunca!

Pokorile su Nubiju oči tvoje,
O, velika gospodarice Punt,
Izvore severnog vetra,
Vladarko vazduha koji osvežava.

— — — — —

Nekad sam bio pevač slavne Hator
Koja sluša molbe devojaka svih
Kad joj se pokorno suzom obraćaju.

Sipajte ulja na moju glavu
I dajte piva mojim ustima,
I prelomite hleb žrtveni,
I kolač stavite kraj nogu mojih
Da bih vas spomenuo pred božanskom Hator:
I saslušaće sve što kažem njoj.

Boginja takođe biva kô devojka
Koja pijana pred vratima sedi
S kosom rasutom niz divne grudi.

Zlatna prebiva u ptičjim jezerima
U sedištu svoje radosti.

O, Zlatna Boginjo, srećna ti si!

Lepota tvog lika blista, zasenjuje.
Budi pozdravljena!
Lepota tvog divnog lica opija!
O, Zlatna Hator!

Otvoriše se vrata nebeska
I iziđe iz njih boginja.

Gle, evo stiže Zlatna Hator!

Faraon dolazi da igra,
Dolazi da slavi tebe,
O, vladarko njegov, gledaj kako on igra,
Suprugo Horova, gledaj ga kako skače!
Faraon, sin sunca, ruke su njegove umivene,
Prsti su njegovi čisti.
O, vladarko njegov, gledaj kako on igra,
Suprugo Horova, gledaj ga kako skače!
Kad tebi prinosi na žrtvu
Ovu posudu s vinom,
O, vladarko njegov, gledaj kako on igra,
Suprugo Horova, gledaj ga kako skače!
Srce je njegovo istinito, grudi otvorene,
Nema tame u duši njegovoj.
O, vladarko njegov, gledaj kako on igra,
Suprugo Horova, gledaj ga kako skače!

Preveo:
Petar Vujičić

GETO ZAGROBNOG ŽIVOTA*

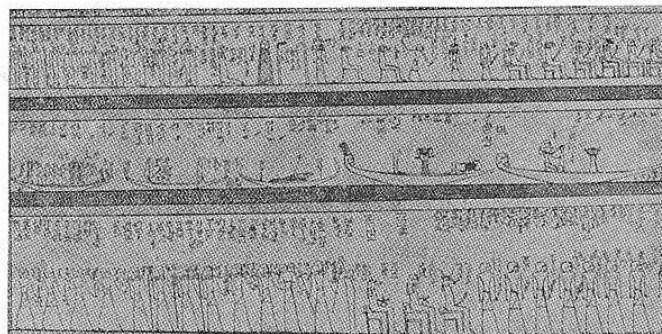
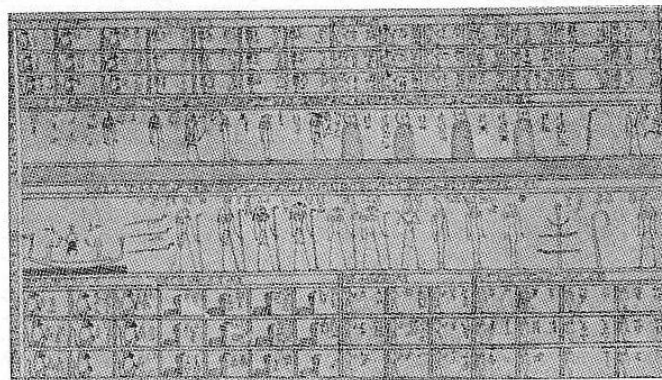
žan bodrijar

Besmrtnost se razvija i to jedna od najčudnijih stvari. U vremenu: ona prelazi od ograničenog nadživljavanja ka većnom nadživljavanju — u društvenom prostoru: besmrtnost se demokratizuje i prelazi od privilegije samo nekih ka virtuelnom pravu za sve. Ali, ovo je relativno skorašnjeg datuma. U Egiptu polako izvesni članovi grupa (faraoni, zatim sveštenici, poglavari, posvećeni bogataši klase koja je vladala) u funkciji svojih moći, odvajaju se kao besmrtni, dok drugi imaju pravo samo na smrt i na dvojnost. Oko 2000. godina pre naše ere svako dostiže besmrtnost: to je jedna vrsta društvene pobede, možda zadobijene s mukom i velikom borbom; bez pravljenja društvene istorije — fikšn, mogu se dosta dobro zamisliti u Egiptu Starih Dinastija revolti i socijalni pokreti koji su kao potraživanja imali pravo na besmrtnost za sve.

Na početku se radi o značenju vlasti i društvene nadmoći. Tamo gde u primitivnim grupama nema struktura s političkom vlasti, nema takođe ni osobne besmrtnosti. »Promenljiva« duša, »ograničena« besmrtnost odgovaraju, u manje segmentisnim društvima, relativnoj nadmoći strukture vlasti. Zatim besmrtnost postaje opšta i ovekovečava se, u despotskim društvima u nadmoći potpune vlasti, Velikih Carstava. Prvo je kralj, ili faraon, taj koji se konisti ovim unapređenjem, zatim na višem stupnju sam Bog, besmrtnost po prevashodstvu, iz kojeg ponovnim razdeljivanjem proisteče besmrtnost za svakog. Ali ova faza besmrtnog Boga koja se podudara s velikim univerzalnim religijama i naročito s hrišćanstvom, već je faza u kojoj je apstrakcija društvene vlasti vrlo visoka, kao u rimskoj imperiji. Ako su grčki bogovi smrtni, to je zato što su povezani s jednom specifičnom i još uvek ne sveopštom kulturom.

S francuskog prevela:
Nada Serban

* Odlomak iz knjige Simbolična razmena i smrt, Gallimard, 1976.

noćno putovanje sunca, prema knjizi amduat (o onome što je u donjem svetu), zidne slike u grobnici kralja amenofisa II